

Oliver MacDonald

Ungern 1956 – intervju med Nikolaus Krassó(1)

Det måste vara unikt att en revolution börjar med en massdemonstration i solidaritet med folk i ett annat land. Varför orsakade demonstrationen till stöd för Polen den 23 oktober 1956 en folklig resning i Budapest?

Det internationella sammanhanget var av grundläggande betydelse. Sovjetunionen hade 1955 gått med på österrikisk neutralitet och 1956 hade Chrusjtjov erkänt Jugoslavien såsom varande ett land på väg mot socialismen även om det stod utanför Warszawapakten. Och plötsligt lyftes Gomulka till makten i Warszawa och även han såg ut att inta en neutralistisk ståndpunkt.

Det såg ut som om alla runt omkring oss höll på att anta neutralistiska ståndpunkter och att vi ungrare än en gång höll på att missa tåget på samma sätt som när vi hade varit Hitlers sista satellitstat i slutet av kriget.

Studentdemonstrationen i solidaritet med Gomulkas Polen hade förbjudits en eller två dagar tidigare, men på själva den 23 oktober, ungefär vid middagstid, tillkännagav radion att förbudet hävts. Detta förvandlade vad som skulle ha blivit en huvudsakligen intellektuell affär till en massmobilisering, med arbetare som strömmade ut från fabrikerna i riktning mot stadens centrum. Hundratusentals människor anslöt sig till demonstrationen, med de dramatiska händelserna i Polen (vilka fyllde tidningarna) i färskt minne.

Den jättelika demonstrationen förflyttade sig till parlamentsbyggnaden och alla ville höra Imre Nagy(2). Folk gav sig iväg för att hämta honom medan skådespelare reciterade dikter av Petöfi från 1848(3). Mer än en timme förflöt innan Nagy till slut gick med på att framträda inför en alltmer motsträvig massa. Ett mer upphetsande tal kunde knappast ha hållits: Han uppmanade folk att förbli lugna och sätta sin lit till honom och att återvända hem efter att ha sjungit nationalsången.

Detta övertygade många människor om att de var tvungna att handla själva: Nagy var en antiklimax. En del av demonstrationen gav sig av till radiobyggnaden. Där blev de beskjutna av de AVH-styrkor som fanns där och resningen tog sin början.(4)

Sovjettrupperna ockuperade Budapest nästan omedelbart. Vad slags karaktär hade den första sovjetiska interventionen? (5)

Klockan var ungefär två på natten när jag såg de första ryska stridsvagnarna rulla in i Budapest. Nästa morgon när jag tog en promenad tvärs över staden till Författarförbundet fanns det ryska stridsvagnar längs samtliga boulevarder. De gjorde inget: Bara stod på pass och genomförde en styrkedemonstration.

Det är en myt att påstå att hårda strider utkämpades mellan ryssarna och ungdomarna under denna den första sovjetiska interventionen. Det är riktigt att AVH-fordon körde in på smågatorna och gav eld. Men bortsett från allt annat, så var stridsvagnarna för stora för att kunna ta sig in på de smala sidogatorna.

Till och från kunde frihetskämpar komma utspringande med Molotov-cocktails och spränga en stridsvagn. Då brukade de övriga ryska stridsvagnarna svara med att köra fram och tillbaka längs boulevarderna och skjuta mot hus som inte på något vis hade anknytning till resningen. Och snart hissade flera av stridsvagnsbesättningarna den ungerska flaggan och folk så att de hade gått över på vår sida; men när man talade med ryssarna blev det klart att de satt upp

flaggorna för att de inte ville bli sprängda i luften. Samtidigt hade de inte order att krossa resningen under denna den första interventionen.

Vilka former tog sig resningen huvudsakligen?

Den antistalinistiska rörelsen hade förblivit en student och intellektuell historia, fokuserad kring Petöfi-kretsens debatter och olika officiella organisationer fram till Rajks begravning den 6 oktober 1956, när omkring 200 000 personer deltog(6). Och det var verkligen bara under natten den 23 oktober som den folkliga resningen bröt fram och spred sig över hela landet.

Det var de unga, inklusive mycket unga skolbarn, som stod för merparten av striderna i olika delar av staden. De vuxna organiserade generalstrejken och alla typer av revolutionära kommittéer.

Generalstrejken kom genast igång och arbetarråd organiserades spontant. Till att börja med på en improviserad bas. De började ofta med att arbetarna vägrade släppa in partisekreteraren på fabriksområdet och därpå bildade råd för att sköta saker och ting.

Nationalbanken hade sina egna revolutionära råd så arbetarna fortsatte att få ut sina löner medan generalstrejken pågick. Det var absolut inga problem med telefoner, gas eller elektricitet – dessa tjänster upprätthölls av respektive arbetarråd. Bönder kom in till staden för att sälja mat i otroliga mängder.

Självfallet handlade detta inte om arbetarnas självförvaltning av produktionen eftersom hela saken gick ut på att hålla liv i generalstrejken. Det fanns arbetarråd för fabriker och arbetarråd för distrikten. Deras grundläggande uppgift var att organisera möten, formulera krav, hålla igång generalstrejken och organisera den veckovisa distributionen av lönerna.

Det var märkligt att se hur identiska kraven var: Frihet för partierna att verka, tillbaka-dragande av de ryska trupperna, utträde ur Warszawa -pakten, neutralitet, strejkrätt osv. Det fanns bara ytterst få avvikelser till höger eller vänster.

Vänsteravvikelser kunde inkludera krav som frihet enbart för de partier som stod för offentligt ägande av produktionsmedlen – detta krav kom från flera fabriker. Så fanns det enstaka högerståndpunkter i stil med det ganska dumma kravet på återinförande av religions-undervisning i skolorna.

Jag blev själv vald till ett av arbetarråden på distriktsnivå. Fredagen den 26 oktober talade jag på ett stort offentligt möte i Ujpest, det näst Csepel största industriella området. Pga att de uppskattade det jag sa, valde de mig på stående fot till medlem av Ujpests revolutionära råd. Jag hade aldrig tidigare i mitt liv satt min fot i distriktet utom för att gå på en och annan film.

Rådets ordförande var en snickare. Jag stannade i Ujpest i tre dagar och återvände senare efter den andra sovjetiska interventionen,

Atmosfären bland de intellektuella, vilka hade spelat en ledande roll före oktober, förvandlades efter resningens början. På morgonen den 24 oktober gick jag till Författarförbundet. Där bara satt författarna med hängande huvuden som i sorg. Några blev mycket poetiska. En berättade för mig att han bara ville sitta där och låta sina tårar flöda och flöda.

Jag sa till Dery(7) att visst måste författarna åtminstone till dels vara ansvariga för det som hände. Borde de inte fundera över vad som behövde göras? Och han svarade: "Varför? Vi är författare och vi berättade bara sanningen. Vi är inte politiker, vi sa bara sanningen." De upplevde det som om allt var förlorat.

Detta stod i fullständig kontrast till den totala optimismen bland de tonåringar som deltog i resningen. Allmänt sett var attityden bland de intellektuella pessimistisk, men arbetarna och ungdomen, som kände sin styrka, var fyllda av optimism.

Perioden mellan den första och andra sovjetiska interventionen gav andrum för något slag av organiserat ledarskap att framträda kring Imre Nagy eller i opposition till honom. Isaac Deutscher betecknade Nagy som en slags bucharinit och en tänkbar förelöpare till en ungersk Thermidor.(8) Vilken var din inställning till Nagy och frågan om politiskt ledarskap?

I ett visst avseende är analogin med Bucharin giltig. Nagy var ursprungligen en agrarsocialist. Han hade deltagit på bolsjevikernas sida i inbördeskriget i Ryssland och tillhörde på 20-talet Landler-Lukács fraktionen i opposition till Bélà Kuns ultravänsteristiska voluntarism.(9)

Han tillbringade 30-talet vid ett jordbruksinstitut i Ryssland sysselsatt med ändlös forskning för att bevisa det praktiskt möjliga i en radikal jordbruksreform i Ungern, mot det Kun'ska kommunistpartiets, socialdemokraternas och reaktionärernas inställning. Allihop vilka på olika sätt var emot en jordomfördelning som varande en ekonomisk katastrof.

Nagy var utan tvekan en mycket modig man. 1949 hade han protesterat i centralkommittén mot den stalinistiska planen på tvångskollektivisering. Hans engagemang för bönderna på 50-talet var, i sig självt, absolut berättigat. Men något av agrarsocialisten gick aldrig ur honom och det är också berättigat att kritisera det ensidiga i hans upptagenhet med bönderna till den grad att han underskattade arbetarnas problem.

Dessutom, när det gällde politiska manövrer och organisation var Nagy mycket naiv i motsats till Rakosi och Gerö som var mycket slipade i fråga om politiska intriger(10). Nagys hela agerande gick ut på att stå för moralisk renhet gentemot Rakosis smutsiga metoder. Och detta moraliska avståndstagande från stalinistiska metoder var, naturligtvis, fullständigt berättigat. Men det var inte tillräckligt för att möta krisens organisatoriska och politiska prövningar.

Det fanns helt enkelt inget ledarskap som stod för den linje som jag ansåg borde följas, så min inställning var att stödja dessa "buchariniter", att backa upp dem i bildandet av regering, och samtidigt försöka skapa en opposition i förhållande till dem. Men så var det detta fullständiga organisatoriska vakuum. Det var det verkliga problemet, inte ifall Nagy kunde tänkas att öppna dörren till Thermidor. Nagy kunde ha rört sig i riktning mot något slags NEP, men detta skulle inte ha varit någon katastrof i det ungerska sammanhanget.

Enstämmigheten i arbetarnas politiska krav var verkligen extraordinär. Men lika slående var det faktum att arbetarna inte någonstans tycktes ha en klar uppfattning om hur de skulle bära sig åt för att genomdriva sina krav. Naturligtvis ligger det inget konstigt i detta utom för de som är genomsyrade av arbetarmystik.

Inte från något håll restes parollen "All makt åt arbetarråden". Jag kom åtminstone inte i kontakt med den. Initiativet till att skapa ett centralt arbetarråd kom från mig själv och jag hörde inget om detta från någon annan.

Generalstrejken fortsatte och var total. Arbetarna upplevde sin styrka och trodde att den skulle lösa allt, t o m efter den andra ryska interventionen. De trodde att ryssarna inte skulle klara av att stabilisera situationen p g a arbetarna inte återgick till arbetet.

Det var givetvis riktigt, men saker och ting blev alltmer komplicerade. Strejken kunde nog fortsätta, men massan av arbetarna befann sig hemma och tröghetskraften skulle börja verka. Dessutom skulle det inte längre vara möjligt att fortsätta få pengar varje vecka från national - banken och barnen skulle börja svälta.

Det är sant att man kan stödja sig på den aktiva minoriteten och att de kan ha avgörande betydelse stödd på den breda massans uppbackning. Men då uppenbarar sig ett annat problem: Här fanns denna enorma reaktion mot stalinismen, mot en situation där vartenda möte var manipulerat.

Fixade möten är stötande men detta innebär inte att den aktiva minoriteten kan lämna saker och ting åt sig själva utan några förhandsuppgjorda planer eller arrangemang och förlita sig på spontanitet. Politisk strategi och taktik måste utarbetas och medvetet omsättas till verklighet på ett organiserat sätt.

Men här dyker ett annat problem upp: Här fanns denna ideologi som gick ut på att de intellektuellas uppgift var att dra igång saken och sedan överlåta på arbetarna att ro i land alltihop. Detta är i själva verket fullständigt främmande för marxismen, för Lenins synsätt, denna tanke att massornas inneboende egenskaper kommer att lösa problemen. Dessa egenskaper är mycket betydelsefulla. Men de är inte av den typ som gör det möjligt att fatta de politiska villkoren i varje given situation.

Vad slags uppfattning har du om åsikten att det åtminstone fanns en möjlighet att det skulle kunnat äga rum en kontrarevolution? Detta är den officiella KP-ståndpunkten och delades dessutom av Deutscher vid den tidpunkten. Till detta kommer att varenda borgerlig kommentator i väst hyllar den ungerska revolutionen som sin egen. Vad anser du i synnerhet om åsikten att Nagy skulle ha lämnat plats för en typ av Mindszenty-regering? (11)

Det finns ett sexistiskt tyskt uttryck, "Mädchen für alles", en flicka för alla. Den ungerska revolutionen var predestinerad att bli behandlad på detta sätt: Alla har uppfattat den som ett bekräftande av sitt eget synsätt. Detta var den omedelbara reaktionen på händelserna: För socialister av alla typer, för anarkister, liberaler, fascister och konservativa var detta deras revolution.

Det kunde knappast ha varit på något annat vis om man tar i beaktande att Ungern dominerats av en stalinistisk stat som hela befolkningen befann sig i opposition till och som hade haft ett totalt organisatoriskt monopol. När denna stat föll samman lämnade den efter sig ett fullständigt organisatoriskt tomrum. Det hade inte existerat några partier, inga fria fackföreningar. T o m de kulturella organisationerna kunde bara initieras av staten.

De ungerska massorna och, i första hand, Budapests arbetarklass, reste sig i en fantastiskt nationellt uppror utan några organiserade politiska uttryck i nationell skala. Och innan den ungerska revolutionens styrkor kunde anta en definitiv politisk skepnad krossades processen av den ryska interventionen. Besegrat kunde upproret användas till att tjäna en mångfald av perspektiv.

Kadars egen teori om kontrarevolutionen(12) som skisserades i partiets december-resolution var märklig. Den sa att reformrörelsen som föregick revolutionen hade varit riktig – en antidogmatisk, antisekteristisk rörelse. Men när detta program fördes ut på gatorna förvandlades det till kontrarevolution!

Den modell han utgick ifrån var Stalins linje från 1927 som sa att trotskisterna hade upphört att vara en tendens inom arbetarklassen och förvandlats till en imperialistisk agentur genom att föra ut sitt program på gatorna. Men Stalins version hade inbegripet en påstått felaktig linje som förts ut på gatorna. I det här fallet handlade det som förklarades som kontrarevolutionärt om att föra ut en *riktig* linje till massorna!

Vad gäller Kadars påstående om att det skulle kunna ha ägt rum ett Mindszenty-lett återupprättande av *ancien regime*, så fanns inte detta alternativ med i kortleken. Mindszenty hade verkligen protesterat mot jordreformen 1945 och utan tvivel förblivit en motståndare till den.

Trots allt hade den katolska kyrkan utgjort den största enskilda jordägaren i landet. Men Mindszenty var inte bara en ultrareaktionär. Han var en dumbom och alltid tvetydig som kardinaler brukar vara.

I sitt radiotal under resningen sa han faktiskt inte att jordreformen skulle upphävas; han gjorde en antydning som skulle kunna tolkas i den riktningen. Men en restaurering av de stora jordägarna var otänkbar. Vem som än försökt genomdriva den – och det är tänkbart att Mindszenty skulle ha försökt sig på det längre fram – skulle ha begått politiskt självmord. Trots allt skulle den huvudsakliga sociala basen för varje klerikal reaktion varit de katolska bönderna.

När jag lämnade Ungern, via den katolska västra delen av landet, berättade bönderna på tåget om hur fästa de var vid kardinalen. ”Trots allt”, sa de, ”var han den enda verkligt modiga mannen som protesterat mot kommunisterna. Vilken besvikelse det var för oss att hans tal hade krävt att jorden skulle återlämnas till jordägarna.” I själva verket hade han inte sagt så, men jag var glad att höra att bönderna misstolkat honom på exakt rätt sätt.

Självklart var de antikommunistiska stämningarna påtagliga bland massorna efter det att resningen inletts. Men de måste ses i sitt sammanhang.

Jag minns att jag frågade en arbetare vad han ansåg om utsikterna för ett Nagy-lett kommunistparti. Och han svarade: ”Åh, noll och intet. De kan få fyra eller fem procent. Ingen kommunist har en chans ens om han så är Imre Nagy.” Vad var det då som behövdes? ”Ett fullständigt nytt ungerskt arbetarparti”, svarade han.

För att testa hans reaktion frågade jag: ”Skulle du vilja se ett förenat arbetar- och bondeparti?” Och hans svar var: ”Nej, det är bara under den fullständiga kommunismen som arbetarnas och böndernas intressen kommer att sammanfalla och då kommer båda klasserna att försvinna.”

Denna reaktion var vanlig. Folk gav uttryck för antikommunistiska attityder och visade samtidigt att de hade anammat många av de omvandlingar som ägt rum under de föregående tio åren.

Utan tvekan skulle någon sorts antimarxistisk kristlig socialistisk rörelse ha vunnit mark – även om man inte kan säga i vilken utsträckning. Inte heller kan man utesluta möjligheten av ett återupprättande av småkapital som kanske gått längre än NEP i Ryssland. Alla dessa alternativ ligger inom spekulationsens möjligheter och skulle ha avgjorts inom ramen för en politisk kamp som den ryska interventionen förhindrade.

Inte sedan 1917 har vi upplevt arbetarråd av sådan omfattning och organisationsnivå som de som bars fram av den ungerska revolutionen. Du spelade en nyckelroll vid bildandet av Budapests centrala arbetarråd. Hur bildades det?

Efter den andra ryska interventionen återvände jag till Ujpest för att se vad som skulle hända med det arbetarråd som jag tidigare valts in i. I stadshuset verkade både det stalinistiska stadsrådet och det revolutionära arbetarrådet och huserade i olika rum. När jag kom dit höll de båda råden ett gemensamt möte. Detta var typiskt. De fortsatte att argumentera med stalinisterna och jag tänkte att vad är det för vits med det?

Hur som helst, när jag lyssnade till diskussionen fick jag idén att försöka skapa ett centralt arbetarråd. Jag skisserade ett uttalande och när mötet slutade lade jag fram mitt förslag för det revolutionära arbetarrådet.

Uttalandet sa helt enkelt att det för tillfället existerade en dubbelmakt i landet. Kadars regering finns bara på papperet, den är icke-existerande. Det finns bara två makter; den ena

utgörs av de väpnade ryska styrkorna och den andra är det ungerska folket och i första hand Budapests arbetarklass.

Den ena av dessa två makter är organiserad – den ryska armén – medan den andra fortfarande är oorganiserad – så vi måste organisera den. Vi måste skapa ett centralt arbetarråd.

De antog den. Uttalandet överlämnades till studenternas revolutionära råd för distribution. Vi kallade till ett möte med delegater från arbetarråden för att skapa ett centralt organ tillsammans med en tidning som skulle vara dess språkrör.

Jag skulle lägga fram planen inför rådsdelegaternas möte och jag kände att jag skulle behöva uppbackning annars skulle folk säga: Vem är denna äventyrare? Så snickaren och tillika ordföranden för Ujpestrådet gick med på att jag skulle ingå i presidiet från Ujpestrådet som sammankallade mötet och skulle inleda det. Mötet skulle hållas i Ujpests stadshus, men när vi kom dit var det omringat av ryska stridsvagnar och medlemmarna av Ujpestrådet hade allihop häktats föregående natt (jag fick senare reda på att många av dem hängdes). Vi flyttade mötet till Förenade Elektriska, en stor fabrik som gjorde sofistikerade elektriska tillbehör, med som en följd ett mycket socialdemokratiskt revolutionärt arbetarråd. Detta råd utgjorde presidiet.

På mötet fanns åttio till nittio delegater från olika fabriker. Inte så många som vi hade hoppats på, men omkring trettio av de största fabrikerierna var representerade. Varje delegation reste sig upp i tur och ordning och läste upp sina krav, förvånansvärt identiska. Själv var jag ensam utan uppbackning och när det blev min tur blev situationen nästan farsartad.

Den äldre socialdemokratiska ordföranden frågade: ”Vilken fabrik är du ifrån?” ”Ingen”, svarade jag. ”Vilken rätt har du att vara här?” Jag sa att jag faktiskt organiserat mötet. Ordföranden svarade: ”Det är inte sant. Detta möte var en historisk omdrivning.” Så jag var demagogisk tillbaka: ”Denna sorts filosofiska spetsfundigheter borde diskuteras efter det att händelserna är över. Nu har vi mer brådskande saker att ta itu med.” Så ordföranden sa: ”Okey, tala i tio minuter.” Och han tittade demonstrativt på sin klocka.

Det hördes en del otrevliga ljud i salen efter att jag nämnt ordet ”kompromiss”. I själva verket började jag med det och sa att det var imponerande hur identiska alla krav var men hittills hade ingen sagt ett enda ord om hur de skulle uppnås. Ideala krav är inte nog. Vi måste bestämma oss för att uppnå det mest väsentliga och vara beredda att kompromissa i andra frågor. Det som betydde något var att ignorera Kadarregimen och att få till stånd en inre demokratisering. För stunden borde vi inte prata med någon och istället utveckla generalstrejken, men med ett mer utvecklat ledarskap.

Detta innebar att ett verkligt starkt centralt arbetarråd borde organiseras i Budapest. Och när ryssarna insåg att de inte kunde uppnå stabilitet utan oss skulle de bli tvungna att tala med oss. Kadar var betydelselös: Det är ingen mening med att tala med lakejerna när herrarna är på plats. Detta var helt framt en kompromissplan. Den tog inte upp frågan om Warszawapakten utan koncentrerade sig på den inhemska frågan.

Talet gjorde inget intryck. Mötet beslöt att bilda ett centralt arbetarråd, men de övriga besluten stod i direkt motsättning till min tankegång: en delegation utsågs att söka upp och förhandla med Kadar samtidigt som den skulle insistera på att den inte erkände honom. Det centrala arbetarrådet fortsatte att finnas till och höll ett andra, reguljärt, möte, men arbetarklassen var fast i fällan. Kadar var beredd att lova vad som helst efter att generalstrejken avblåsts.

Arbetarna krävde strejkrätt? Visst! Så snart lag och ordning återställts skulle han personligen inleda förhandlingar i detta syfte. Kort sagt, Kadar var tillräckligt skolad i politikens konst för att veta hur man skulle ta fasta på det väsentliga och uppnå sitt mål. Diskussionerna fortsatte

till dess Kadar och ryssarna kände sig starka nog att häkta ett antal av arbetarledarna. Därpå följde masshäktningar. Arbetarråden fortsatte att existera på många platser över november och december.

I januari 1957 publicerade arbetarrådet i Csepel, arbetarklassens fäste, en deklARATION som sa att de inte längre ville fortsätta att bedra arbetar-klassen med ett motstånd som i själva verket var ett pseudomotstånd. Så för att kunna vara trogna sin klass hade det beslutat om sin egen upplösning. Arbetarnas rådsrörelse hade nått slutet. Förtrycket av arbetarklassens ledare var fruktansvärt.

Kan du sammanfatta den ungerska revolutionens innebörd?

Jag har ofta dragit mig till minnes den 19:e partikongressen i Sovjet 1952. Stalin sa inte ett ord under hela kongressen utom i själva slutet när han höll ett kort tal som fyller två och en halv tryckta sidor. Han sa att det fanns två fanor som den progressiva borgarklassen slängt åt sidan och som arbetarklassen borde ta upp – demokratins och den nationella självständighetens fanor. Ingen kan på allvar ifrågasätta att de ungerska arbetarna höjde dessa fanor högt 1956.

Noter

1. Nikolaus Krassó spelade en central roll vid grundandet av Budapests centrala arbetarråd 1956. Krassó anslöt sig till det ungerska kommunistpartiet vid fjorton års ålder. Han skrev det första fördömandet av kardinal Mindszenty i partiets dagstidning samma år och blev en återkommande bidragsgivare till partiets teoretiska tidskrift 1947-49. Bannlyst från universitetet p g a kampanjen mot den framträdande filosofen Lukàcs 1950 inkallades han till armén. När han kom tillbaka spelade han en ledande roll i den intellektuella kampen mot Rakosis stalinistiska ledning före upproret 1956. Tvingad att gå i exil under nederlagets efterspel kom Krassó till England. Från 60-talets början fram till sin tragiska bortgång för ett kort tag sedan tillhörde han redaktionen för *New Left Review*. Intervjun, som gjorts av Oliver Macdonald, är hämtad från *The Stalinist Legacy*, en marxistisk antologi sammanställd av Tariq Ali.

2. Utrensad i slutet av 40-talet återkom Nagy som premiärminister under den politiska tövädersperioden 1953-55. På nytt utrensad gjorde han comeback som premiärminister under resningen. Kidnappad av ryssarna fängslades Nagy och blev sedermera avrättad efter en hemlig rättegång 1958.

3. Sandor Petöfi (1823-49), poet och deltagare i den ungerska revolutionen mot habsburgarna 1848-49. En revolution som slutligen krossades av den ryske tsarens arméer.

4. AVH, Allamvedelmi i Hatóság, var den statliga säkerhetstjänsten, vars tjänstemän organiserade Stalinperiodens utrensningar. AVH var djupt hatad av den ungerska befolkningen som ofta gjorde processen kort med de AVH-män som föll i deras händer under resningen.

5. De stridsvagnar som sattes in i Budapest drogs tillbaka efter några dagar, bara för att sättas in på nytt den 4 november i en andra sovjetisk intervention.

6. Lazlo Rajk, ledaren för det underjordiska kommunistpartiet under det andra världskriget hade varit den mest populära kommunistiske ledaren på 40-talet innan han häktades och ställdes inför rätta 1949. Kampen för Rajks och andra utrensade och förtalade offers rehabilitering var en av drivkrafterna bakom den anti-stalinistiska rörelsen före upproret 1956. Han rehabiliterades och gavs en officiell statsbegravning den 6 oktober 1956.

7. Tibor Dery, ledande kommunistisk novellförfattare, spelade en framträdande roll i Petöfi-kretsen. Denna grupp var centrum för den antistalinistiska aktiviteten före resningen i oktober 1956.

8. Thermidor betecknade den fas av den franska revolutionen i slutet av 1700-talet som banade väg för de konservativa borgerliga krafternas seger över revolutionens mer radikala strömningar.

9. Béla Kun var ledare för det ungerska kommunistpartiet fram till dess Stalin lät likvidera honom i slutet av 30-talet. En ledande Kominternfunktionär under den ultravänsteristiska "Tredje perioden"-politiken i slutet av 20-talet. Kun mötte opposition från en fraktion i det ungerska kommunistpartiet som bl a leddes av den marxistiske teoretikern Georg Lukàcs och den facklige ledaren Landler. Denna fraktion upplöstes 1930.

10. Matyas Rakosi var stalinismens överstepräst i Ungern efter kriget. Han var beryktad för sin "salami"-taktik gentemot sina motståndare. I juli 1956 kallades Rakosi helt överraskande till Moskva av ryssarna. Därifrån återkom han inte utan ersattes av Ernö Gerö som varit hans högra hand. Gerö hade som Kominternagent i Spanien under inbördeskriget på 30-talet varit den som organiserat kampanjen mot anarkisterna och vänstersocialisterna i POUM i Barcelona i maj 1937.

11. Kardinal Mindszenty, en av den katolska kyrkans ledare i Ungern, fängslades av Rakosi. I slutskedet av resningen flydde han till den amerikanska ambassaden och blev kvar där fram till dess han flyttade till Väst på 70-talet.

12. Janos Kadar hade stött Nagy under revolutionens första dagar men gick över till ryssarna strax före den andra ryska interventionen. Han organiserade den stalinistiska kontraprevolutionen i samarbete med ryssarna och är fortfarande Ungerns partiboss.

Översättning: Anders Carlsson